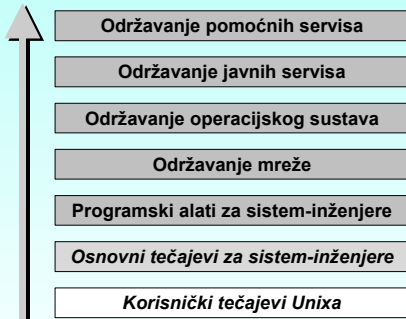

Programski alati

autor: Branko Radojević (@vdu.hr)

mentor: Dobriša Dobrenić (@srce.hr)
recenzent: Zdenko Škiljan (@srce.hr)

(c) 2001-04 - 2001-12, CARNet & SRCE. Sva prava pridržana.
<http://sistemac.carnet.hr/nts/copyright.html>

Ciljevi tečaja

- Prezentirati tipove programskih alata
- Upoznati se s različitim inačicama sistemskih ljuski (*shell*)
- Upoznati se s programskim jezikom C
- Dati osnove *Perl*a
- Upoznati funkcioniranje *WWW/CGI* skripti
- Upoznati se s *PHP*-om

Potrebno predznanje

- Znanja sa Osnovnih tečajeva za sistem-inženjere
- Osnovno poznavanje *UNIX*-a
- Osnovno poznavanje shella
- Poznavanje instalacije i rada web poslužitelja (*Apache*)

Sadržaj

Interpreteri i prevodioci	45 min
- <i>Shell, Nawk, Perl, PHP, Tcl/Tk, Scotty, Expect, Python, Java, C</i>	
Sistemske skripte	60 min
- <i>Shell</i>	
Sistemski programi	90 min
- <i>C</i>	
Pomoćne skripte (WWW/CGI skripte)	45 min
- <i>Perl</i>	
WWW/CGI Skripte	30 min
- <i>PHP</i>	

Interpreteri i prevodioci

Interpreteri

- Interpreter prima izvorni kôd skripte ili programa i prevodi ga liniju po liniju kôda u trenutku samog izvršavanja programa
- Kôd se obično distribuira u izvornom obliku koji se lako može izmijeniti i prilagoditi našim potrebama (prednost i mana)
- Kôd se može izvoditi na više računalnih platformi
- Kôd se sporije izvodi od prevedenog kôda

Interpreteri i prevodioci

Prevodioci

- Prevodilac zahtijeva prethodno prevođenje izvornog kôda u strojni kôd
- Kôd se može distribuirati u izvornom obliku (source code) koji tek treba prevesti na određenoj platformi, ili se može distribuirati u binarnom obliku za određenu računalnu platformu
- Kôd se brže izvodi od interpretiranog kôda

Interpreteri i prevodioci

Ljuska (shell)

- Osnovni alat svih UNIX sistem-inženjera
- Postoji više inačica ljuski na UNIX-u
- Osnovna UNIX ljuska je *Sh*
- Postoje još i *Bash*, *Csh*, *Tcsh*, *Ksh* ...
- Skripte pisane u ljusci se distribuiraju u izvornom kôdu i ljuska interpretira skripte liniju po liniju kôda
- Korisne su za manje zahvate i automatizaciju redovnih poslova održavanja poslužitelja

Interpreteri i prevodioci

Nawk

- Jezik za pretraživanje i obradu uzoraka (pattern scanning and processing language)
- Novija verzija *Awk*-a, na novijim inačicama operacijskih sustava zamjenjuje *Awk*, dopunjen brojnim novim mogućnostima
- Koristi se za automatiziranje složenijih poslova, najčešće kod zahvata na tekstualnim datotekama (npr. */etc/passwd*) i obrađivanja njihovog sadržaja
- Besplatan

Interpreteri i prevodioci

Perl

- Practical Extracting & Reporting Language
- Razvio ga Larry Wall, besplatan
- Zaokružen jezik koji je spoj najboljih osobina C-a, *Pascala*, *Awk*-a i *Basica*
- Spada u interpretere, iako prilikom prvog pokretanja prevodi izvorni kôd u svoj izvršni meta kôd
- Lako (i automatizirano) se nadopunjuje modulima

Interpreteri i prevodioci

PHP

- *PHP* je skriptni jezik koji se daje uključiti u poslužitelj web stranica (server-side, cross-platform, HTML embedded scripting language)
- Koristi se gotovo isključivo za automatizaciju i dinamičko generiranje web stranica
- Može se spajati gotovo na sve postojeće baze podataka (*PostgreSQL*, *Oracle*, *MySQL*, ...)
- Spada u interpretere
- Razvija ga *Apache Software Foundation*
- Besplatan

Interpreteri i prevodioci

Tcl/Tk

- *Tcl* (Tool Command Language) skriptni jezik s vrlo jednostavnom sintaksom
- *Tk* je nadogradnja na *Tcl* koja omogućava jednostavno i brzo programiranje grafičkog korisničkog okruženja (*GUI*)
- Može se upotrebljavati samostalno ili dinamičkim pozivanjem iz web stranica
- Spada u interpretere
- Besplatan

Interpreteri i prevodioci

Scotty

- Nadogradnja za *Tcl/Tk* koja je orijentirana prema upravljanju mrežnim servisima i poslužiteljima
- Proširuje mogućnosti *Tcl/Tk* skriptnog jezika i omogućuje uporabu *SNMP*, *ICMP*, *DNS*, *HTTP*, *SUN RCP*, *NTP* i *UDP* protokola
- Koriste ga proizvođači mrežne opreme za automatizirano očitavanje statusa opreme putem *SNMP* protokola
- Besplatan

Interpreteri i prevodioci

Expect

- Alat za automatizaciju interaktivnih aplikacija kao što su *Telnet*, *Rlogin*, *Ftp* i sl.
- Može se koristiti za automatizaciju akcija koje treba povremeno raditi, npr. sistem-inženjer može napraviti skriptu koja se u određeno vrijeme može prijaviti na drugi stroj i napraviti *Ftp*-om arhiviranje (backup) tog stroja
- Uskladjiv s *Tcl/Tk*
- Spada u interpretere
- Besplatan

Interpreteri i prevodioci

Python

- Kombinira zavidnu snagu objektnog programskog jezika s jasnom sintaksom
- Smatra se interpreterom
- Može biti i interaktivan
- Često se koristi i kao proširenje za dinamičko generiranje web stranica
- Postoji gotovo na svim platformama
- Besplatan

Interpreteri i prevodioci

Java

- Pokušaj stvaranja višeplatformnog okruženja za izvođenje programskog kôda
- Nastala u tvrtki *SUN*, u međuvremenu je prihvatile sve vodeće informatičke tvrtke u svijetu
- Microsoft posjeduje "svoju" verziju Jave koja nije 100% usklađiva sa Sunovom verzijom
- Brzinom izvođenja zaostaje za C-om, ali i nekim interpreterskim jezicima
- Dijelom se može smatrati interpreterom, a dijelom prevodiocem

Interpreteri i prevodioci

C

- Najkorišteniji programski jezik
- Postoji na svim računalnim platformama
- Većina operacijskih sustava je pisana upravo u C-u (*UNIX*)
- Pogodan za pisanje sistemskih programa
- Proširen podrškom za objektno programiranje: C++
- Spada u prevodioce
- *gcc (GNU C Compiler)* je besplatan

Sistemske skripte: Shell

Razlike i izbor

- *sh* - osnovna verzija - *Bourne shell* (\$) postoji na svim inačicama *UNIX*-a
- *bash* - napredna verzija *sh* - *Bourne again shell* (\$)
- *csh* - *C shell* (%) - osnovna verzija
- *tcsh* - napredna verzija *C shella* (%)
- *ksh* - *Korn shell* (\$)

Sistemske skripte: Shell

Razlike i izbor (2)

- Dobro je znati barem osnove rada u ljusci *sh* jer se prilikom instalacije i "spašavanja" sustava obično koristi
- Važna karakteristika *sh* ljuske je da je većina distribucija statički povezana pa je teže kompromitirati sustav
- Ljuska se mijenja naredbom *chsh*, i svaki korisnik na sistemu može promijeniti ulazni shell sa standardno postavljenog na željeni, ako je naredba instalirana na operacijskom sustavu (*root* može koristiti *usermod*)

Sistemske skripte: Shell

Inicijalizacija ljuske *sh*

- Konfiguracijske datoteke ljuske *sh*:

/sbin/sh - izvršna datoteka ljuske *sh*

/etc/profile - konfiguracijska datoteka za sve korisnike - izvršava se kod prijavljivanja na sustav

~/.profile - konfiguracijska datoteka za pojedinog korisnika - izvršava se kod prijavljivanja na sustav

Sistemske skripte: Shell

Inicijalizacija ljuske *bash*

- Konfiguracijske datoteke ljuske *bash*:

/usr/local/bin/bash - izvršna datoteka ljuske *bash*

/etc/profile - konfiguracijska datoteka za sve korisnike - izvršava se kod prijavljivanja na sustav

~/.bash_profile - konfiguracijska datoteka za pojedinog korisnika - izvršava se kod prijavljivanja na sustav

Sistemske skripte: Shell

Inicijalizacija ljuške *bash* (2)

~/.*bashrc* - konfiguracijska datoteka za pojedinog korisnika - izvršava se kod svakog otvaranja novog shella
~/.*inputrc* - konfiguracijska datoteka za pojedinog korisnika - sadrži informacije koje određuju način rada u naredbenoj liniji - okolinske (environment) varijable

Sistemske skripte: Shell

Inicijalizacija ljuške *bash* (3)

- Primjer ~/.*bash_profile*

```
# .bash_profile
# Get the aliases and functions
if [ -f ~/.bashrc ]; then
    . ~/.bashrc
fi

# User specific environment and startup programs
PATH=$PATH:$HOME/bin
BASH_ENV=$HOME/.bashrc
USERNAME=""

export USERNAME BASH_ENV PATH
```

Sistemske skripte: Shell

Inicijalizacija ljuške *bash* (4)

- Primjer ~/.*bashrc*

```
# .bashrc
# User specific aliases and functions

# Source global definitions
if [ -f /etc/bashrc ]; then
    . /etc/bashrc
fi
```

Sistemske skripte: Shell Komunikacija

- Definicija varijabli:

```
$ TEKST="Danas je lijepi dan"  
$ BROJ=13
```
- Ovako definirane varijable su lokalne
- Ako želimo već definiranu varijablu učiniti globalnom, to možemo učiniti ovako:

```
$ export TEKST  
$ export BROJ
```

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (2)

- Ljuska komunicira s korisnikom putem:

```
stdin - ulazni podaci (tipkovnica)  
stdout - izlazni podaci (monitor, pisač)  
stderr - izlaz za ispis grešaka
```
- U ljusci se *stdin*, *stdout* i *stderr* ponašaju kao datoteke, pa ako želimo neku datoteku ispisati na ekran možemo to s

```
cp neka_datoteka.txt /dev/stdout
```


pod uvjetom da je *stdout* usmjeren na ekran

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (3)

- Redirekcija (preusmjeravanje):

spremanje rezultata izvođenja neke naredbe (*ls*) u datoteku *datoteka_ispisa*

```
$ ls -ali > datoteka_ispisa  
$ ls -ali 1> datoteka_ispisa
```

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (4)

- Redirekcija (preusmjeravanje):

spremanje ispisanih grešaka prilikom izvođenja neke naredbe (*ls*) u datoteku *datoteka_gresaka*

```
$ ls -ali 2> datoteka_gresaka
```

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (5)

- Redirekcija (preusmjeravanje):

spremanje rezultata izvođenja neke naredbe (*ls*) i ispisanih grešaka u datoteku *ispisi*

```
$ ls -ali 1> datoteka_ispisa 2>&1
```

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (6)

- Redirekcija (preusmjeravanje):

spremanje rezultata izvođenja neke naredbe (*ls*) u datoteku *ispis*, a ispisanih grešaka u datoteku *greske*

```
$ ls -ali 1>ispis 2>greske
```

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (7)

- *Pipe* (prosljeđivanje):

kada želimo rezultat (ispis) izvršavanje jedne skripte prosljeđiti drugoj skripti (ili programu) možemo koristiti *Pipe* "|". Kod izvršavanja linija :

```
$ cat /etc/passwd | grep branko
```

će iz datoteke */etc/passwd* ispisati samo liniju koja posjeduje riječ "branko"

Sistemske skripte: Shell Komunikacija (8)

- Vrijednost *exit* (signalizacija uspješnosti izvođenja):

kada želimo signalizirati ljuski ili drugoj skripti koja je pozvala skriptu da je izvođenje bilo uspješno ili neuspješno to možemo učiniti naredbom *exit* koja zatvara ljusku u kojoj se izvodi skripta i prosljeđuje indikator uspješnosti.

vrijednost <i>exit</i> = 0	skripta uspješno izvedena
vrijednost <i>exit</i> > 0	nastupila je greška

Sistemske skripte: Shell Interaktivne skripte

- Skripte koje se izvršavaju u interakciji s korisnikom (skripta se ne može izvršiti bez akcije korisnika, npr. unos određenih parametara sa tipkovnice)
- Primjer takve skripte je skripta za dodavanje novih korisnika, koja od administratora zahtijeva unošenje određenih podataka (ime i prezime korisnika, status i sl.)

Sistemske skripte: Shell

Interaktivne skripte (2)

- Primjer interaktivne skripte koja ispisuje korisnike iz zadane grupe

```
#!/bin/sh

GRUPE="/etc/group"
PASSWD="/etc/passwd"

echo "\nPostojeće grupe korisnika na sustavu\n"
cat $GRUPE | cut -d":" -f1,3

echo "\nDnesi GID grupe za koju zelis ispis :"\n
read GR_ID
grep $GR_ID $PASSWD | cut -d":" -f1,5

echo "\nBroj korisnika na sustavu iz grupe " $GR_ID
grep -c $GR_ID $PASSWD
```


Sistemske skripte: Shell

Samostalne skripte

- Skripte koje se izvršavaju bez interakcije s korisnikom, odnosno ne zahtijevaju od korisnika unos podataka ili bilo kakvu drugu akciju s njegove strane
- Koriste se za automatiziranje poslova, npr. svakodnevno brisanje privremenih datoteka ili za rotiranje logova
- Pogodne su za pokretanje iz *Crona* (automatsko pokretanje u određeno vrijeme)

Sistemske skripte: Shell

Samostalne skripte (2)

- Primjer samostalne skripte *newsyslog*

```
#!/bin/sh
for i in `grep \[a-z*\] /etc/syslog.conf |awk '{print $2}'|grep /var/log`
do
    test -f $i.3.2 && mv $i.3.2 $i.4.2
    test -f $i.2.2 && mv $i.2.2 $i.3.2
    test -f $i.1.2 && mv $i.1.2 $i.2.2
    test -f $i.0 && (compress $i.0; mv $i.0.2 $i.1.2)
    mv $i $i.0
    cp /dev/null $i
    chmod 640 $i
done
#
kill -HUP `cat /etc/syslog.pid`
```

- Skripta se izvršava jednom tjedno iz *Crona* i rotira sistemske logove

Sistemske programe: C

Uvod

- Dennis Ritchie kreirao programski jezik C 1972. u Bell Laboratories
- Dobio je naziv "C" jer je bio nasljednik programskog jezika "B".
- C je bio kreiran kao programski jezik visoke razine pogodan za pisanje operacijskog sustava UNIX
- Danas je većina UNIX sustava i aplikacija pisanih na njima ostvarena u C-u

Sistemske programe: C

Uvod (2)

- Proširenjem C-a s filozofijom objektnog programiranja nastao je C++, trenutno najpopularniji programski jezik koji je u potpunosti kompatibilan i sa C-om
- Prednost C-a je svakako velika količina gotovih biblioteka funkcija iz svih područja informatike, matematike i ostalih znanosti
- Postoji veliki broj besplatnih C prevodioca, svakako najpoznatiji je gcc

Sistemske programe: C

Osnovne strukture

- Primjer programa pisanog u C-u, koji ispisuje na standardni izlaz (u našem slučaju konzola) tekst "Pozdrav svijetu"

```
#include <stdio.h>
void main ( ) {
    printf ("Pozdrav svijetu \n");
    return 0;
}
```

- #include - nalaže prevodiocu da prije prevođenja umetne izvorni kôd koji se nalazi u datoteci navedenoj između znakova < i >, u našem slučaju *stdio.h*

Sistemska programi: C

Osnovne strukture (2)

- Varijable

Osnovni tipovi varijabli:

```
int i, j;  
char c, ds;  
int isarray[10];  
int ipointer[];  
char carray[10];  
char opointer[];
```

int
char
float
double

PRIMJER C PROGRAMA S VARIJABLAMA

```
main() {  
    int a, b, c, zbroj;  
    a = 1; b = 2; c = 3;  
    zbroj = a + b + c;  
    printf("Zbroj je %d", zbroj);  
}
```

Program dodjeljuje varijablama a, b i c redom brojeve 1, 2 i 3. Polom te tri varijable zbraja a rezultat sprema u varijablu zbroj. Zadnja linija koda ispisuje na ekran poruku "Zbroj je 6".

Sistemska programi: C

Osnovne strukture (3)

- Kontrola toka (if)

PRIMJER KODA S #NAREDBOM

```
c = getchar();  
if (c == '?')  
    printf("Stisnuli ste upitnik ! \n");
```

PRIMJER KODA S if NAREDBOM I LOGIČKIM OPERATOROM I/II

```
if ( c=='A' || c=='B' || c=='C' )
```

OPERATORI:

== jednako je (equal to, EQ, za Fortranše)
!= nije jednako (not equal to)
> veće od (greater than)
< manje od (less than)
>= veće ili jednako (greater than or equal to)
<= manje ili jednako od (less than or equal to)

LOGIČKI OPERATORI U C-u:

&& I (AND)
|| II (OR)
! NI (NOT)

Sistemska programi: C

Osnovne strukture (4)

- Kontrola toka (while)

STRUKTURA while PETLJE

```
while (uvjet) izvršne naredbe  
  
while (uvjet) {  
    ...  
    izvršne naredbe  
    ...  
}
```

PRIMJER PROGRAMA S while PETLJOM

```
main() {  
    char c;  
    while( c=getchar() != '\0' )  
        putchar(c);  
}
```

Program očekuje od korisnika da na tipkovnici uspijava slova i ispisuje ih na ekran, sve dok korisnik ne upiše break sekvencu.

Sistemske programe: C Osnovne strukture (5)

- Polja (arrays) i tekstualna polja (strings)

PRIMJER C PROGRAMA S POLJIMA

```
main()
{
    int n, c; char line[100]; n = 0;
    while( (c=getchar()) != '\n' ) {
        if( n < 100 ) line[n] = c;
        n++;
    }
    printf("Dužina utipkanog teksta = %d\n", n);
}
```

Program očekuje od korisnika da utipkava slova na tipkovnici i sprema ih u polje. Kada korisnik sliše Enter tpu, program ispisuje dužinu utipkanog teksta.

Sistemske programe: C Osnovne strukture (6)

- For petlja

STRUKTURA for PETLJE

```
for (inicijalizacija; uvjet; korak )
    izvršne naredbe;
```

MOŽE SE PISATI I OVAKO

```
inicijalizacija;
while( uvjet ) {
    izvršne naredbe;
    korak;
}
```

PRIMJER KODA UGNJEŽDENE (NESTED) for PETLJE

```
for( i=0; i<n; i++ )
    for( j=0; j<m; j++ )
        array[i][j] = 0;
```

Primjer postavlja sve elemente dvodimenzionalnog polja array na vrijednost 0.

Sistemske programe: C Osnovne strukture (7)

- Funkcije i komentari

PRIMJER C KODA SA FUNKCIJAMA I KOMENTARIMA

```
main() {
    int hist[128]; /* 128 legalnih karaktera + 1 */
    count(hist, 128); /* broji slova u hist varijabli */
    printf( ... ); /* ovako izgledaju komentari u C-u */
}

count(buf, size)
int i, c;
for( i=0; i<size; i++ )
    buf[i] = 0; /* postavi buf na nulu */
while( (c=getchar( )) != '\0' ) { /* čitaj do eof signala */
    if( c > size || c < 0 ) /* sredi ilegalan broj slova */
        buf[c]++;
}
return;
```

Sistemske programe: C

Prevođenje

- Kod prevođenja gotovih programa dobro je obratiti pažnju na *README* i *INSTALL* tekstualne dokumente koje se obično nalaze uključene u distribuciju programa
- *README* obično sadrži neke važne upute za korištenje programa, ili potrebne pretpostavke da bi program uopće mogao raditi. Ponekad postoje specifične *README* datoteke za pojedine operacijske sustave (*README.OS2*)

Sistemske programe: C

Prevođenje (2)

- U datoteci *INSTALL* obično se nalaze upute za samu instalaciju ili prevođenje programa, kao i eventualne preduvjete za instalaciju. Također mogu postojati upute za pojedine operacijske sustave u zasebnim datotekama
- Kod pisanja svojih programa koji idu u distribuciju širem krugu ljudi, trebalo bi obavezno uključiti u samu distribuciju *README* i *INSTALL* datoteke

Sistemske programe: C

Prevođenje (3)

- *Configure* skripta je obično skripta koja se izvršava u shellu. Dolazi s izvornim kôdom i izvršava se prije samog prevođenja programa
- Zadatak *configure* skripte je da pripremi (uskladi) parametre za prevođenje programa na navedenoj platformi
- Može biti interaktivna ili automatizirana

Sistemske programe: C

Prevođenje (4)

- Nakon što smo izvršili skriptu *configure* ona je generirala datoteku *Makefile* koja sadrži sve potrebne postavke za platformu na kojoj vršimo prevođenje.
- *Make* čita datoteku *Makefile* i prevodi program po zadanim postavkama za platformu na kojoj vršimo prevođenje
- Pokretnjem *make install* program se i automatski instalira na predviđeno mjesto

Sistemske programe: C

Prevođenje (5)

- Ako želimo prevesti program koji smo sami napisali, odnosno nemamo *configure* ni *Makefile* datoteku, onda prevođenje moramo izvršiti ručno
- Ručno prevođenje se vrši na način da pokrenemo C prevodilac, u našem slučaju je to besplatni *gcc*
- *Gcc* nam prevodi naš program u objektnu datoteku, koju još treba povezati s bibliotekama

Sistemske programe: C

Povezivanje

- Na *UNIX*-u standardni povezič (*linker*) je *ld*
- *Ld* može povezati objektnu datoteku koje je kreirao prevodilac kao statičke ili dinamičke
- Statički povezani programi automatski predstavljaju i izvršne programe koji ne zahtijevaju vanjske biblioteke, već su biblioteke prilikom povezivanja povezane u sam izvršni kôd, što sam kôd čini većim, ali i ne ovise o instaliranim vanjskim bibliotekama

Sistemske programe: C

Povezivanje (2)

- Dinamički povezani programi su izvršni programi koji pozivaju vanjske biblioteke, pa je sam izvršni kod manji, ali je ovisan o vanjskim bibliotekama
- Može predstavljati problem prebacivanje programa među sličnim strojevima ako se razlikuju inačice biblioteka instaliranih na stroju, kao i eventualno podizanje biblioteka na višu inačicu

Sistemske programe: C

Ispravljanje pogrešaka

- *Cvs (Concurrent Versioning System)* je alat koji omogućuje autorima programa kontrolu izmjena na samom izvornom kodu programa. Naročito je pogodan kod razvoja programa u koji je uključen veći broj autora.
- *Patch* je alat koji omogućuje autorima naknadnu izmjenu programa na već postojećem izvornom kodu ili binarnim distribucijama

Sistemske programe: C

Ugađanje

- Ugađanje (*profiling*) je postupak koji omogućava mjerenje proteklog vremena kod izvođenja programa i koji usporedno na izvornome kodu pokazuje koje linije koda troše najviše vremena. S ovakvim podacima autor programa može ugoditi i poboljšati svoj program na način da dijelove programa koje troše najviše vremena ponovno napiše (primjeni neki brži algoritam)

Sistemski programi: C

Vježba br. 1

- U ovoj vježbi proći ćemo sve potrebne korake kod instalacije skriptnog jezika *Perl* :
 - provjera trenutne verzije na sustavu (*perl -v*)
 - brisanje stare verzije sa sustava (*dpkg -r*)
 - download nove verzije (*ftp*)
 - priprema za prevođenje (*configure*)
 - prevođenje i povezivanje (*make*)
 - instalacija (*make install*)
 - provjera nove verzije (*perl -v*)

Pomoćne skripte: Perl

Uvod

- *Perl* = *sed* + *awk* + *sh* + *Pascal* + *C* + *BASIC*
- Trenutna inačica je 5.6.1
- Uskoro treba izaći *Perl 6*
- Kombinacija interpretera i prevodioca jer prilikom pokretanja prvo prevede izvorni kôd u *Perl* meta kôd, kojeg zatim interpretira (izvršava) liniju po liniju
- Kôd se obično bez ikakvih promjena može koristiti na raznim operacijskim sustavima

Pomoćne skripte: Perl

Osnovne strukture

- Perl poznaje tri tipa varijabli: *scalar*, *array* i *hash*
- Za razliku od mnogih drugih programskih jezika, *scalari* u *Perlu* mogu primiti po potrebi i numeričke i alfanumeričke vrijednosti, a *Perl* efikasno radi njihovu konverziju u zavisnosti o trenutnoj potrebi u programu

Pomoćne skripte: Perl

Osnovne strukture (2)

- *Perl* posjeduje mnoge predefiniране varijable, a najčešće korištena je standardna (default) varijabla `$_` u koju upisuje rezultate zadanih naredbi, ako mu ne kažemo drugačije

```
$days          # najjednostavniji oblik scalara imena "days"
$days[28]     # pokazuje sadržaj 29-og elementa arraya @days
$days{"Feb"}  # pokazuje sadržaj "Feb" polja iz hasha %days
#$days        # pokazuje vrijednost zadnjeg indeksa arraya @days
```


Pomoćne skripte: Perl

Osnovne strukture (3)

- Primjer skripte pisane u *Perl*u

```
#!/usr/bin/perl

print "\nSkripta koja briše suvišne datoteke iz TUCOWS mirrora\n";
print "(c) 2001 Branko Radojevic, branko@vdu.hr\n\n";

if (defined($ARGV[0])) {
    $dir=$ARGV[0];
    print "Provjerit ću direktorij : $dir\n";
    system ("ls -li $dir > $dir\.listing_current");
    system ("cut -b 65- $dir\.listing_current > $dir\.listing_current_files");
    system ("cut -b 57- $dir\.listing > $dir\.listing_files");

    $broj_lbrisanih = 0;
    open (CURR, $dir.\.listing_current_files");
```


Pomoćne skripte: Perl

Osnovne strukture (4)

```
while ( <<CURR > ) {
    if ($_ eq "\n") { next; }
    chomp;
    $ima=0;

    open (LIST, $dir.\.listing_files");
    foreach $list ( <LIST > ) {
        open (CURR, $dir.\.listing_current_files");
        while ( <CURR > ) {
            if ($_ eq "\n") { next; }
            chomp;
            $ima++;
        }

        open (LIST, $dir.\.listing_files");
        foreach $list ( <LIST > ) {
            chop $list; chop $list;
```


Pomoćne skripte: Perl

Osnovne strukture (5)

```
if ($!st eq $_)
{ $ima=1; }
if ($ima eq 1)
{ print "OK : $_ : \n"; }
if ($ima eq 0)
{ print "DELE : $_ : \n";
system ("rm -r $dir$_");
$broj_izbrisanih = $broj_izbrisanih + 1; }
}

print "\nIzbrisano datoteka : $broj_izbrisanih\n";
```

Pomoćne skripte: Perl

Moduli CPAN

- CPAN (*Comprehensive Perl Archive Network*) je arhiva modula kojima se može nadograđivati osnovna distribucija *Perla*
- CPAN modulima se Perl može proširivati direktno iz *Perla*, ili iz *UNIX* ljuske
- Prilikom nadogradnje CPAN moduli sami detektiraju ako nedostaje neki drugi CPAN modul te se takvi moduli sami automatski instaliraju
- Perl može nadograditi sam sebe putem CPAN-a

Pomoćne skripte: Perl

Moduli CPAN (2)

- CPAN arhiva se može pretraživati po ključnim riječima direktno iz *Perla*
- Prilikom prve instalacije modula sa CPAN-a potrebno je navesti nekoliko parametara, a najbitniji je lokalni CPAN mirror. Preporučamo
`ftp://ftp.linux.hr/pub/CPAN/`
koji je službeni CPAN mirror u Hrvatskoj

Pomoćne skripte: Perl

Moduli CPAN (3)

- U osnovnoj distribuciji (pa i u CARNetovom službenom *Perl* paketu) dolazi određeni dio modula koji se mogu nadograđivati na novije inačice putem CPAN-a
- Popis svih modula koji se mogu naći na CPAN-u se može naći na adresi :

<http://www.cpan.org/modules/00modlist.long.html>

Pomoćne skripte: Perl

Generatori kôda SWIG

- SWIG (*Simplified Wrapper and Interface Generator*) je generator kôda koji povezuje programe pisane u C-u i C++ sa skripting jezicima kao što su *Perl*, *Tcl/Tk*, *Python*, *Java*, *Ruby*, *Guile* i *Eiffel*
- SWIG omogućuje dinamičko ili statičko povezivanje C i C++ funkcija u sam *Perl* interpreter koristeći *Perl use* naredbu

Pomoćne skripte: Perl

Generatori kôda SWIG (2)

- SWIG primjer

```
/* File : example.c */          /* example.i */
#include <time.h>                %module example
double My_variable = 3.0;       %{}
                                /* Put header files here */
int fact(int n) {               %}
    if (n <= 1)                 extern double My_variable;
        return 1;                extern int fact(int n);
    else                         extern int my_mod(int x, int y);
        return n*fact(n-1);      extern char *get_time();
int my_mod(int x, int y) {
    return (x*y); }
char *get_time() {
    time_t timer;
    time(&timer);
    return ctime(&timer); }
```

Pomoćne skripte: Perl Generatori kôda SWIG (3)

- SWIG primjer (nastavak)

```
unix % swig -perl5 example.i
Making wrappers for Perl5
unix % gcc -c example.c example_wrap.c \
-I/usr/lib/perl/solaris/5.003/CORE
unix % ld -o example.o example_wrap.o \
-o example.so
unix % perl
use example;
print $example::My_variable,"\n";
print example::fact(5),"\n";
print example::get_time(),"\n";
<ctrl-d>
3.0
120
Sun Feb 11 23:01:07 1996
unix %
```

Pomoćne skripte: Perl WWW/CGI

- Perl je dobar alat za izradu skripti koje kao korisničko sučelje koriste WWW
- Perl se može koristiti odvojeno od web poslužitelja ili može biti uključen kao modul u sam Apache web poslužitelj (mod_perl)
- Dobar primjer takve upotrebe je i paket Mailman koji služi za čitanje i pisanje E-maila putem web sučelja, a postoji i kao CARNetov službeni paket (treba zahtjev, zbog licence)

Pomoćne skripte: Perl WWW/CGI (2)

- U samoj distribuciji Perla isporučuju se moduli koji služe za lakše komuniciranje između web poslužitelja i Perla (CGI.pm)
- Postoje i drugi moduli koji mogu biti specifični za pojedine web poslužitelje, npr. Apache::Cookie modul koji omogućuje jednostavno namještanje cookieja u korisnikovim web pretraživačima

Pomoćne skripte: Perl

Vježba br. 2

- U ovoj vježbi proći ćemo sve potrebne korake za pristup *CPAN-u* :
 - pokretanje *CPAN* modula unutar Perla :
`$perl -MCPAN -e shell`;
 - kod prvog pokretanja potrebno je odgovoriti na par pitanja (s koje *CPAN* arhive će uzimati module i sl.)
 - pretražiti arhivu modula
 - instalirati izabrani modul

WWW/CGI skripte: PHP

Osnovne strukture

- *PHP* je server-side, višeplosni, *HTML* skripting jezik, a služi za izradu dinamičkih web stranica
- Sam *PHP* predprocesor se nalazi uključen u web poslužitelj
- Web stranice koje koriste *PHP* se kreiraju kao i svake druge *HTML* stranice, a razlika je u nastavku imena, koji je obično *.php* (umjesto *.html*)

WWW/CGI skripte: PHP

Osnovne strukture (2)

- Kad web poslužitelj naiđe na web stranicu s nastavkom *.php*, prvo je propusti kroz *PHP* predprocesor, koji izvrši kôd koji se nalazi na stranici i vrati gotovu stranicu nazad web poslužitelju, koji je tek tada šalje korisniku u njegov web pretraživač
- *PHP* se trenutno nalazi na inačici 4.0
- Posjeduje module za komunikaciju s mnogim bazama podataka

WWW/CGI skripte: PHP

Osnovne strukture (3)

- Primjer *PHP* kôda (test.php)

```
<html><head><title>PHP Test</title></head>
<body>
<?php echo "Hello World<p>": ?>
</body></html>
```

- Ako ovaj kôd snimimo u root direktorij web poslužitelja, možemo ga pozvati iz web pretraživača s

http://www.ime.hr/test.php

WWW/CGI skripte: PHP

Osnovne strukture (4)

- Još jedan primjer *PHP* kôda

```
<?php
if (strpos($_SERVER['HTTP_USER_AGENT'], "MSIE") != false) {
?>
<center><b>You are using Internet Explorer</b></center>
<?
} else {
?>
<center><b>You are not using Internet Explorer</b></center>
<?
}
?>
```


WWW/CGI skripte: PHP

Osnovne strukture (5)

- Varijable u *PHP*-u

```
$var = "Bob";
$Var = "Joe";

echo "$var, $Var"; // outputs "Bob, Joe"
$4site = 'not yet'; // invalid; starts with a number
$_4site = 'not yet'; // valid; starts with an underscore
$Täyte = 'mansikka'; // valid; 'ä' is ASCII 228.
```


WWW/CGI skripte: PHP

Osnovne strukture (5)

- *If, for, do..while*

```
if ($a > $b)
    print "a je veće od b";

for ($i = 1; $i <= 10; $i++) {
    print $i;
}

$i = 0;
do {
    print $i;
} while ($i>0);
```

WWW/CGI skripte: PHP

WWW/CGI

- *PHP* se obično nalazi uključen u distribuciju web poslužitelja, a to je u CARNetovom slučaju *Apache* web poslužitelj (*PHP* se nalazi unutar *Apache* CARNetovog službenog paketa)
- *SquirrelMail* web-mail program (koji spada u službene CARNetove web-mail programe) je u potpunosti baziran na *PHP*-u

Sažetak

- Prikazani interpeteri i prevodioci su odabir najkorisnijih programskih alata za sistem-inženjera koji mu omogućuju automatizaciju mnogih poslova vezanih za administraciju (npr. automatsko otvaranje novih korisnika na sustavu) ili kao alati za dinamičko generiranje *WWW* stranica podacima s *UNIX* sustava
- Preporučljivo je dobro vladati osnovnim *UNIX* ljuskama, te barem poznavati u osnovnim crtama programiranje u *C*-u, *Perl*u i *PHP*-u

Literatura

- <http://www.shellscript.com> (shell skripte)
- <http://www.iu.hio.no/~mark/unix/unix.html> (UNIX)
- <http://www.lysator.liu.se/c/bwk-tutor.html> (C)
- <http://www.perl.com> (Perl)
- <http://www.cpan.org> (CPAN)
- <http://www.swig.org> (Swig)
- <http://www.php.net> (PHP)
